PUOLUSTUSMINISTERIÖ
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström
Hallitussihteeri Kosti Honkanen

Lausunto
22.2.2018

HE 199/2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI TIEDUSTELUTOIMINNAN VALVONNASTA JA LAIKSI VALTION VIRKAMIESLAIN 7 §:N MUUTTAMISESTA

Tiedustelutoiminnan yleisen hyväksyttävyyden edellytykseksi on asetettu eurooppalaisessa oikeuskehityksessä tiedustelutoiminnan riippumaton ja kattava ulkopuolinen valvonta sekä parlamentaarinen valvonta. Lisäksi henkilöillä, jotka voivat joutua tai kokevat voivansa joutua tiedustelumenetelmien käytön kohteeksi, on oltava turvattuna riittävät oikeussuojakeinot salaisia viranomaistoimia käyttäviä viranomaisia vastaan.

Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä esitetään säädettäväksi tiedustelutoiminnan valvonnasta. Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnasta huolehtisi uusi viranomainen, tiedusteluvaltuutettu. Valtuutetun tehtävänä olisi valvoa tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa.

Näiden tehtävien suorittamiseksi valtuutetulle säädettäisiin vahvat toimivaltuudet laillisuusvalvonnassa. Valtuutetulla olisi laajat tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet sekä valtuudet määrätä tiedustelumenetelmän käyttö keskeytettäväksi tai lopetettavaksi, jos hän katsoo valvottavan menetelleen lainvastaisesti tiedustelutoiminnassa. Valtuutettu voisi myös määrätä lainvastaisesti hankitut tiedot viipymättä hävitettäväksi. Tiedusteluvaltuutetulle voitaisiin tehdä kanteluja ja tutkimispyyntöjä.

Ulkopuolisen, riippumattoman laillisuusvalvonnan lisäksi tiedustelutoiminnan tehokkaan valvonnan edellytyksenä on pidetty parlamentin osallistamista valvontaan. Tämä vaatimus täytettäisiin eduskuntaan perustettavalla tiedusteluvalvontavaliokunnalla. Tiedusteluvalvontavaliokunnalle säädettäisiin laaja oikeus tietojen ja selvitysten saamiseen. Lisäksi laissa säädettäisiin tiedusteluvalvontavaliokunnan ja tiedusteluvaltuutetun yhteistyöstä.

Tiedusteluviranomaisen ulkopuolisen valvonnan lisäksi valvontaa olisi suoritettava tiedusteluviranomaisessa ja tiedusteluviranomaisen hallinnonalalla, mistä olisi yleislakien lisäksi omat erityiset säännökset tiedusteluviranomaista koskevassa erityislainsäädännössä. Sekä puolustusvoimiin että puolustusministeriöön on hallituksen esityksessä laiksi sotilastiedustelusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi esitetty lisäresursseja sotilastiedustelun laillisuusvalvontaan.

Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys liittyy kiinteästi hallituksen esitykseen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp), hallituksen esitykseen siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017 vp) ja hallituksen esitykseen laiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 203/2017 vp). Kaikki hallituksen esitykset on jatkovalmistelussa valmisteltu tiiviissä yhteistyössä.

Puolustusministeriö pitää nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä esitettyä valvonnan mallia peruteltuna ja katsoo sen täyttävän hyvin perustuslaista ja kansainvälisistä

ihmisoikeusvelvoitteista johtuvat vaatimukset. Puolustusministeriö toteaa vielä, että asianmukainen valvonta edellyttää riittäviä resursseja valvontaa suorittaville viranomaisille.